

УДК 378.016:811.161.2'42

Овсієнко Л. М.

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЛІНГВІСТИКИ ТЕКСТУ СТУДЕНТІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті розглянуто коло перспектив і проблем застосування технічних засобів, які постають у процесі навчання лінгвістики тексту студентів філологічних спеціальностей. Визначено, що сучасні засоби повинні відповідати цілям, змісту й технологіям навчання і виховання, які передбачені стандартами освіти; психолого-педагогічному й науково-технічному рівню розвитку суспільства тощо. Автор робить висновок про те, що на сьогодні процес навчання лінгвістики тексту може бути забезпечений низкою технічних засобів, які мають різні характеристики, різну ефективність впливу на аудиторію, різні методики застосування. Серед них варто відзначити такі, як: комп'ютер, інтерактивна дошка, мультимедійний проектор, лептоп або нетбук, мультимедійний програвач, смартфони та комунікатори тощо.

Ключові слова: освіта, інформаційні технології, технічні засоби навчання, мультимедійні засоби, лінгвістика тексту, студенти філологічних спеціальностей, ВНЗ.

В данной статье рассматривается круг перспектив и проблем применения технических средств, которые появляются в процессе обучения лингвистики текста студентов филологических специальностей. Определено, что современные технические средства должны отвечать целям, содержанию, технологиям обучения и воспитания, которые предусмотрены стандартами образования; психолого-педагогическому и научно-техническому уровню развития общества и т.д. Автор делает вывод о том, что на сегодня процесс обучения лингвистики текста может быть обеспечен рядом технических средств, которые имеют разные характеристики, разную эффективность влияния на аудиторию, разные методики применения. Среди них стоит отметить такие, как: компьютер, интерактивная доска, мультимедийный проектор, лептоп или нетбук, мультимедийный проигрыватель, смартфоны, коммуникаторы и т.д.

Ключевые слова: образование, информационные технологии, технические средства обучения, мультимедийные средства, лингвистика текста, студенты филологических специальностей, ВУЗ.

The given article reveals the circle of perspectives and problems of the use of technical tools, which arise in the technical process of the study of text linguistics by the students of the philological specialties. It was established, that the modern tools should suit the aims, the contexts and the technology of education and training, that are foreseen in the educational standards; the psychological and pedagogical, scientific and technical level of the development of the society. The author infers, that the process of study of text linguistics today may be provided with the range of the technical tools, that may have different characteristics, different efficiency of influence upon the audience; different methods of use. Among them we should mention computers, multimedia projectors, s or netbooks, multimedia record players, smartphones, communicators and others.

Key words: education, information technologies, educational technical tools, multimedia tools, text linguistics, students of philological specialties, HEE.

Постановка проблеми. На сучасному етапі суспільного розвитку, в умовах переходу на компетентнісну й культурологічну модель мовної освіти, активізуються питання її гуманізації та гуманітаризації. З огляду на це, компетентний учитель-філолог має володіти найновішими технічними засобами навчання. Вирішення цього завдання можливе за умови, «якщо організація навчання майбутніх учителів філологічних спеціальностей буде відбуватися на засадах сучасних педагогічних технологій» [2, с. 140], у першу чергу, із застосуванням технічних засобів.

Технічні засоби навчання – це спеціально розроблені й виготовлені прилади, обладнання й устаткування, які призначені для використання в навчальному процесі з метою підвищення його ефективності. Однак, ці засоби дають позитивні результати лише тоді, коли їх уміло використовують у системі різноманітних методів і прийомів навчання. Вони повинні відповідати сучасним вимогам до змісту освіти та міжнародним стандартам, максимально використовувати можливості новітніх інформаційних технологій.

Використання технічних засобів навчання у вищій школі дає можливість засвоювати на якісно новому рівні всі дисципліни, у тому числі й гуманітарного спрямування. Для студентів філологічних спеціальностей ВНЗ означені засоби є, насамперед, основою навчально-пізнавальної й науково-дослідної діяльності, ефективним інструментом інтенсифікації процесу навчання, що дозволяє виконувати завдання різного характеру (стандартні, творчі).

Таким чином, проблема застосування технічних засобів навчання у процесі подання і засвоєння програмового матеріалу є однією із важливих у методиці викладання дисциплін студентам філологічних спеціальностей. З цих позицій її дослідження є перспективним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Означена проблема є багатоаспектною й багатогранною. Так, питання фахової підготовки філолога, учителя-словесника розглядали у своїх науково-педагогічних дослідженнях Ф. Бацевич, А. Береснев, О. Біляєв, О. Горошкіна, І. Жинкін, І. Зимня, С. Караман, О. Леонтьєв, В. Мельничайко, С. Ніколаєва, Ю. Пасов, М. Пентиліук, Є. Полат, О. Семиног, Т. Симоненко, Дж. Дадні, Н. Хоклі, Н. Пічі та ін. Проблеми впровадження інформаційних технологій у навчання майбутніх учителів-філологів вивчали І. Гушлевська, І. Костікова, О. Кущенко, Л. Морська, Р. Павлюк та ін. Сутність технічних засобів навчання, організацію, методіку й вимоги до їхнього застосування в процесі навчання досліджували О. Адаменко, І. Дрига, М. Духовна, В. Попов, Л. Прессман, Г. Рах, С. Шаповаленко, М. Шахмаєв та ін. Концепцію інформатизації навчання розробили Б. Гершунський, М. Жалдак, Ю. Рамський та ін.

Сьогодні вже накопичено значний досвід використання сучасних технічних засобів у навчальному процесі школи та ВНЗ, однак виникає багато питань щодо застосування ТЗН у процесі навчання і засвоєння філологічних дисциплін.

Невирішені аспекти загальної проблеми. Так, варто звернути увагу на проблеми й особливості навчання кожної філологічної дисципліни вищівського циклу із застосуванням сучасних технічних засобів.

З огляду на вищезазначене, **метою нашої наукової розвідки** є дослідження проблеми навчання студентів філологічних спеціальностей із застосуванням сучасних технічних засобів. **Завдання** – описати коло перспектив і проблем застосування технічних засобів у процесі навчання лінгвістики тексту студентів-філологів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перші зразки ТЗН були виготовлені ще в кінці ХІХ століття. Їх потенційні педагогічні можливості були високо оцінені й швидко знайшли широке застосування у навчально-виховному процесі [6, с. 151]. Використання ТЗН з моменту їхнього виникнення завжди доповнювало й увиразнювало заняття, робило його цікавішим, змістовнішим і практичнішим.

Технічні засоби навчання класифікують за різними ознаками, зокрема:

– за призначенням: широкого (характеризуються універсальністю; застосовуються незалежно від віку особи, на всіх освітніх рівнях, у різних галузях знань, у процесі вивчення всіх навчальних дисциплін з метою подання і засвоєння інформації – кіно, телебачення, радіо, звукозапис, візуальні статичні засоби й технічні засоби контролю) і спеціального (різні демонстраційні стенди, макети, прилади, які подають динамічну інформацію про сутність процесів, що вивчаються, про будову механізмів і взаємодію їхніх елементів; прилади, які дають змогу набути практичних навичок у виконанні певних логічних або фізичних дій; пристрої механізації трудомістких процесів, що забезпечують економію навчального часу – обчислювальні машини, креслярські установки, електронно-обчислювальне обладнання та пристрої моделювання) призначення.

– за виконуваними функціями: технічні засоби подання інформації і технічні засоби контролю знань;

– за способом впливу: візуальні / зорові (діафільми, діапозитиви, світлини, малюнки, мікропрепарати тощо), аудіативні / звукові (грамзаписи, магнітофільми, радіопередачі тощо), аудіовізуальні / звукозорові (телебачення, комп'ютер тощо) [8].

Означені явища належним чином впливають на методику, методологію та організацію навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі.

Розвиток засобів навчання в сучасній вищій школі визначається загальним розвитком навчальної техніки. Так, науково-технічний процес в освіті спричинив розширення арсеналу ТЗН, що своєю чергою викликало очевидну низку інновацій і зростання вимог до фахового рівня педагогів.

Комп'ютеризація й нові інформаційні технології суттєво впливають на якість і рівень викладання лінгвістичних дисциплін. Нове покоління комп'ютерів, застосування оптоволоконного зв'язку обумовили появу й розвиток електронних систем навчання: бази даних, бази знань (мультимедіа, гіпермедіа, інтермедіа, мережеві технології) [6, с. 151].

Під час навчання лінгвістики тексту студентів філологічних спеціальностей сучасні ТЗН відіграють надзвичайно важливу роль, адже процес вивчення мови ніколи не був осторонь технічного прогресу. Саме завдяки використанню технічних засобів можна досягти максимальної ефективності та якості навчання із вказаної дисципліни.

Особливе значення для методики навчання лінгвістики тексту мають сучасні ТЗН та інформаційні технології в процесі накопичення, збереження, обробки й передачі інформації.

Сучасними засобами навчання є:

- комп'ютерні та предметні комплекси (у т.ч. робочі місця викладача і студента);
- навчальна техніка в номенклатурі (принтер, сканер, мультимедійний проектор тощо), що розширює спектр та ефективність застосування комп'ютерної техніки;
- програмно-методичні комплекси (комп'ютерні навчальні програми) з кожної навчальної лінгвістичної дисципліни;

- мережеве та телекомунікаційне обладнання;
- спеціалізовані меблі для навчальних кабінетів;
- екранно-звукові засоби навчання;
- лабораторне обладнання;
- навчальні прилади та інструменти тощо [7].

Поява інтерактивних дошок, кодоскопів (графопроєкторів), комп'ютерної техніки, новітніх засобів відтворення цифрових носіїв, розвиток мережі Інтернет в освітніх установах значно змінили і вимоги до розробки засобів навчання, однією з яких є широке використання їх потенціалу [11, с. 2].

Для успішного навчання студентів філологічних спеціальностей важливо, щоб у цьому процесі брали участь різні види сприйняття.

В умовах застосування аудіовізуальних засобів навчання лінгвістики тексту за значущістю й ефективністю на першому місці знаходяться комбіновані візуально-слухові види сприйняття, потім – зорові і, нарешті, слухові [5, с. 31]. Тому «організм студента, сприймаючи інформацію (текст) за допомогою аудіовізуальних засобів, перебуває під впливом потужного потоку якісно незвичайної інформації, що створює необхідну емоційну основу, на базі якої від чуттєвого образу значно легше переходити до логічного мислення, що своєю чергою покращує якість навчання» [11, с. 2].

Важливим елементом організації навчання лінгвістики тексту є звичайні навчальні й навчально-методичні посібники та електронні навчальні засоби. Можливості звичайних засобів навчання обмежені, адже традиційний підручник вміщує основний навчальний матеріал і не містить інформації для поглибленого вивчення означеної дисципліни.

З огляду на те, що одним із головних завдань сучасного викладача-філолога є розробка цікавого заняття, яке сприятиме розвитку творчої особистості студента, його професійних умінь і навичок, упровадження нових інформаційних технологій у навчальний процес не тільки звільняє педагога від зайвої роботи, а й дає можливість створити багатий довідковий та ілюстративний матеріал, поданий у різноманітних форматах (текст, графіка, анімація, звук, відео тощо).

Збагачують педагогічний процес у вищій школі мультимедійні технології, реалізація яких неможлива без мультимедійних засобів.

На відміну від ТЗН, під якими розуміють обладнання та апаратуру, що застосовуються в навчальному процесі з метою підвищення його ефективності [3], мультимедійні засоби навчання є «сукупністю візуальних, аудіо– та інших засобів відображення інформації, що інтегровані в інтерактивному програмному середовищі» [4, с. 114]. Серед мультимедійних засобів навчання виділяють апаратні та програмні засоби. Так, серед апаратних засобів розрізняють основні й спеціальні. До основних засобів мультимедіа відноситься: комп'ютер, мультимедіа-монітор, маніпулятори (миша, клавіатура трекбол, графічний планшет, світлове перо, тачпад, сенсорний екран, pointing stick, ігрові маніпулятори – джойстик, геймпад)» [4, с. 114]. Останнім часом особливої уваги заслуговує використання в практиці навчання графічних планшетів або дигитайзерів, тобто пристроїв для введення графічних зображень безпосередньо до комп'ютера за допомогою плоского ручного планшета й спеціального пера. До спеціальних засобів відносяться приводи CD-ROM, TV-тюнери, графічні акселератори, звукові плати й акустичні системи [9].

Окрім того, до мультимедійних засобів, що можуть бути використані в процесі навчання лінгвістики тексту, належать інтерактивна дошка, мультимедійний проєктор, лептоп або нетбук, мультимедійний програвач, смартфони та комунікатори тощо [4].

Так, «застосування мультимедійного проєктора дозволяє демонструвати мультимедійні презентації, навчальний відеоматеріал, таблиці та схеми, а також мультимедійні ігри професійної спрямованості. Поєднання графіки, анімації, фото, відео та звуку в інтерактивному режимі навчання, активізує роботу всіх сенсорних каналів студента та створює інтегроване інформаційне середовище» [4, с. 116], у якому відкриваються нові можливості для навчання лінгвістики тексту.

Серед мультимедійних засобів чільне місце займає електронний підручник, який спрощує роботу викладача даючи йому можливість тестувати й діагностувати студентів, відстежувати динаміку навчання й розвитку їхніх практичних умінь і навичок. Застосування електронних навчальних посібників у процесі навчання лінгвістики тексту студентів-філологів сприяє підвищенню інтересу до предмета, за рахунок новизни і незвичайності такої форми роботи, урізноманітнює викладання дисципліни за формою; ефективно впливає на вирішення проблеми наочності навчання; вирішує проблему індивідуалізації навчального процесу, оскільки засвоєння навчального матеріалу відбувається в індивідуальному темпі, із залученням різнорівневих завдань; «формує позитивні навчальні мотиви» [10, с. 24].

Використання комп'ютера, електронного підручника та інших сучасних мультимедіа як найдосяжніших інформаційних засобів (поряд із книгою, телевізором, відеомагнітофоном) у процесі навчання лінгвістики тексту ефективно впливає на формування пізнавальної активності студентів, їхніх текстотворчих умінь і навичок, професійних здібностей (за допомогою комп'ютера можна створювати

й редагувати тексти, складати навчальні програми тощо). «Комп'ютер хоча і є об'єктом, що належить до технічного середовища, але дуже вдало входить у синтез із традиційним, природним середовищем існування, гармонійно доповнює його і значно розширює можливості для інтенсивного, емоційно активного входження людини у світ самостійної творчості» [11, с. 2].

Упровадження Інтернет-технологій, які також є невід'ємною складовою мультимедійних технологій, надає додаткові можливості пошуку матеріалів для розширення світогляду студентів-філологів і їхніх соціокультурних знань.

Сучасні дослідники дійшли висновку, що використання мультимедійних засобів у процесі навчання студентів дає можливість істотно підвищити показники змістового розуміння й запам'ятовування запропонованого матеріалу. Серед причин, переважно, вказують можливість синкретичного навчання (одночасно зорового й слухового сприйняття матеріалу), активну участь в управлінні поданням матеріалу, легке повернення до тих розділів, які потребують додаткового аналізу [1].

«Мультимедійні продукти і послуги Інтернету надають широкі можливості для підвищення ефективності процесу навчання не тільки тому, що вони забезпечують одночасне використання кількох каналів сприйняття в процесі навчання, за рахунок чого досягається інтеграція інформації, що подається кількома органами чуття. Вони надають змогу імітації складних реальних ситуацій і експериментів; дозволяють візуалізувати абстрактну інформацію за рахунок динамічного представлення процесів. Фактично ми маємо справу з принципом наочності в навчанні, який було розроблено давно, але він потребує подальшого наукового розвитку в нових умовах використання мультимедійних технологій у навчанні» [1, с. 29].

З огляду на вищезазначене, процес навчання лінгвістики тексту студентів філологічних спеціальностей потребує наявності мультимедійних засобів, програмного забезпечення та прямого доступу до освітніх сайтів Інтернету.

Однак, недостатнє фінансування галузі освіти в останні роки спричинило проблему «морального й фізичного зношення» технічних засобів навчання. Вищим навчальним закладам із застарілим технічним обладнанням стає дедалі складніше утримувати талановиту молодь і конкурувати на ринку освітніх послуг.

Концепцією створення та впровадження в навчальний процес сучасних технічних засобів визначено такі основні цілі й завдання:

- забезпечити навчальні заклади сучасними ТЗН, які відповідають національним і міжнародним стандартам, та необхідною методичною документацією;
- розробити та впровадити науково обґрунтовані нормативи забезпечення навчальних закладів ТЗН;
- доповнити Бюджетний кодекс захищеною статтею щодо фінансування оснащення навчальних закладів засобами навчання, що буде сприяти створенню конкурентоспроможної на внутрішньому й зовнішньому ринках національної індустрії засобів навчання;
- розробити і впровадити нормативну базу щодо регулювання, розроблення, виробництва, доставки й обслуговування ТЗН у навчальних закладах, а також стимулює розвиток ринку програмного забезпечення для дистанційних форм навчання й інтерактивних ТЗН.

Проте, технічні засоби навчання в сучасних ВНЗ не завжди відповідають змісту й завданням освіти; вимогам безпечності використання в умовах навчального процесу; пізнавальним, віковим і фізіологічним можливостям суб'єктів навчання; експлуатаційній надійності, простоті, зручності, продуктивності й мобільності застосування; сучасним психолого-педагогічним, санітарно-гігієнічним і нормативним вимогам державних стандартів освіти; активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, їх індивідуальним особливостям та інтересам тощо.

Критичний стан забезпеченості навчальних закладів сучасними ТЗН може мати такі наслідки:

- неможливість якісного виконання навчальних планів і програм;
- зниження конкурентоспроможності випускників навчальних закладів на ринку праці;
- перешкоди на шляху інтеграції української освіти до європейського і світового освітніх просторів.

Висновки. Таким чином, технічні засоби навчання, які використовують у ВНЗ, одна з головних і обов'язкових умов якісної освіти. Майбутній педагог повинен не лише мати знання в галузі нових інформаційних технологій, але й бути фахівцем із їх застосування у своїй професійній діяльності.

Сучасні засоби повинні відповідати цілям, змісту й технологіям навчання і виховання, що передбачені стандартами освіти; психолого-педагогічному і науково-технічному рівню розвитку суспільства тощо.

На сьогодні процес навчання лінгвістики тексту може бути забезпечений низкою технічних засобів, які мають різні характеристики, різну ефективність впливу на аудиторію, різні методики застосування. Серед них варто відзначити такі, як: комп'ютер, інтерактивна дошка, мультимедійний проектор, леп-топ або нетбук, мультимедійний програвач, смартфони та комунікатори тощо.

Перспективи наступних розвідок вбачаємо в подальшому дослідженні методики навчання лінгвістики тексту студентів філологічних спеціальностей.

Література:

1. Безцінна Ж. П. Застосування мультимедійних засобів для оптимізації самостійної роботи студентів у процесі навчання іноземної мови в немовному ВНЗ [Електронний ресурс] / Ж. П. Безцінна // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти. – Х., 2010. – Випуск 16. – С. 27–33. – Режим доступу : <http://www-center.univer.kharkov.ua/vestnik/full/135.pdf>
2. Георгіаді О. А. Особливості навчання майбутніх учителів-філологів із застосуванням сучасних медіа-освітніх технологій / О. А. Георгіаді // Ученые записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского. Серия : Проблемы педагогики средней и высшей школы. – 2013. – Т. 26 (65). – № 2. – С. 140–150.
3. Інформаційно-комунікаційні технології – пріоритетний напрямок розвитку педагогічної освіти (Урядовий портал) [Електронний ресурс] / Прес-служба Міністерства освіти і науки, молоді та спорту. – 2011. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=244341480
4. Карпова О. О. Застосування мультимедійних засобів у процесі навчання іноземної мови в економічному ВНЗ [Електронний ресурс] / О. О. Карпова. – Режим доступу : [file:///C:/Users/user/Downloads/326-1322-1-PB%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/326-1322-1-PB%20(3).pdf)
5. Коджаспирова Г.М. Словарь по педагогике / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – М. : ИКЦ «МарТ»; Ростов н/Д : Изд. центр «МарТ», 2005. – 133 с.
6. Копил Г. О. Дидактична роль технічних засобів навчання у формуванні професійних компетенцій майбутніх фахівців з міжнародної економіки при вивченні іноземних мов / Г. О. Копил // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Серія : Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2009. – № 3(27). – Ч. 1. – С. 151–156.
7. Краснова Г.А. Технологии создания электронных средств / Г. А. Краснова, М. И. Беляев, А. В. Соловов. – М. : МГИУ, 2001. – 224 с.
8. Нікітін О. О. Технічні засоби навчання. Конспект лекцій [Електронний ресурс] / О. О. Нікітін. – Хмельницький : ХНУ, 2011. – Режим доступу : <http://vkjournal.ru/doc/95032>.
9. Савельев А. Инновационное высшее образование / А. Савельев // Высшее образование в России. – 2001. – № 6. – С. 43–45.
10. Старцева Н. А. Применение электронных пособий на уроках математики / Н. А. Старцева // Информационные технологии в образовании : сб. научно-методических материалов. – Новосибирск : НГУ, 2004. – С. 23–26.
11. Стрілець С. І. Технічне оснащення в сучасній вищій школі (електронні засоби навчання) [Електронний ресурс] / С. І. Стрілець // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. – 2013. – Вип. 108. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VchdpuP_2013_1_108_8.pdf